

освітнього процесу, що припускає і освоєння потужної теоретичної бази, яку утворює система міждисциплінарних зв'язків, і володіння культурними і професійними компетенціями, і практичну, а також соціальну спрямованість професійної підготовки студента економічного профілю.

Показником результативності навчально-освітнього процесу є сформованість навичок ухвалення обґрунтованих рішень в економічній діяльності, що найвиразніше проявляється під час проходження практик.

Очевидно, що використання компетентнісного підходу в організації і проведенні тренінгів і практик за всіма економічними спеціальностями – процес, що вимагає розробки програми міждисциплінарних зв'язків, в якій конкретизовано, що саме на кожному курсі повинен знати і уміти студент за результатами вивчення дисциплін, що відповідають навчальному плану.

Висновки. Зарубіжний досвід організації багаторівневої підготовки фахівців із економіки, безумовно, є актуальним для розвитку вітчизняної системи освіти. Але очевидно й інше: інтенсивний пошук нової моделі освіти повинен зберегти систему української освіти, яка формувалася як єдиний державний комплекс, працюючий за програмами і навчально-освітніми стандартами, що ввібрав у себе досвід вітчизняної і міжнародної практики освітньої діяльності. Введення системи освіти «ринкового» типу, що забезпечує спектр освітніх послуг, затребуваних конкретними умовами сучасного етапу цивілізаційного розвитку суспільства, повинне будуватися за принципом максимально повного обліку позитивного досвіду світової практики у сфері економіки, зберігаючи при цьому українську історико-культурну традицію, у тому числі в області освітньої і виховної діяльності.

Т.П. Медведовська
(*Національний гірничий університет*)

ШЛЯХИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Однією з актуальних проблем сьогодення залишаються забезпечення й оцінювання якості вищої освіти, визначення показників якості професійної підготовки фахівця у ВНЗ. Сьогодні стан системи вищої освіти характеризується тим, що деякі аспекти проблеми оцінювання якості професійної підготовки фахівця, створення вищим навчальним закладом власної системи оцінювання недостатньо вирішені. Це пояснюється стрімким зростанням вимог до сучасного фахівця, серед яких перше місце посідає здатність до самонавчання і неперервного виробництва знань. Тому, на нашу думку, потребують дослідження наступні проблеми: порівняння різноманітних підходів до оцінювання якості вищого навчального закладу; створення системи якості вищої освіти; уточнення суті поняття «якість

підготовки фахівця»; взаємозв'язок поняття «модель фахівця» з процедурою проведення комплексної оцінки якості підготовки фахівця у ВНЗ; оптимальний відбір сукупності показників для оцінки якості; узагальнення досвіду зарубіжних та українських університетів стосовно створення системи оцінювання якості підготовки випускників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, і на які спирається автор. Результати проведеного теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури свідчать про те, що у контексті зазначеної проблеми сучасна наука має чимало теоретичних і практичних надбань. Проблеми оцінювання якості підготовки фахівців, методики розробки складових комплексного оцінювання готовності випускників вищих навчальних закладів до здійснення професійної діяльності, створення вищими навчальними закладами системи оцінювання стали предметом дослідження українських і зарубіжних науковців: Г.Г. Азгальдова, Л.І. Анищевой, В.А. Долятовского, Л.М. Віткіна, П.І. Канівця, П.В. Кулешова, Є.М. Мелешко, В.В. Стешенка, А.І. Субетто, Ю.Г. Татура, Р.А. Фатхутдинова, Г.І. Хімічевої та ін. Однак слід зауважити, що більшість з вище вказаних праць присвячена розробці аналітичної та економічної моделі оцінювання якості підготовки випускника ВНЗ. Це, на нашу думку, пояснюється тим, що для вирішення цього питання суто педагогічних знань виявляється недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Мета нашого дослідження полягає в узагальненні закордонного та вітчизняного досвіду створення системи якості вищої освіти, розкритті змісту поняття «якість підготовки фахівця», «система якості», а також аналізі різноманітних підходів щодо вибору показників для комплексного оцінювання якості професійної підготовки фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. У сучасних умовах розвитку нашого суспільства вищий навчальний заклад надає різноманітні послуги, замовниками яких є: по-перше, особистість, яка здобуває освіту, по-друге – виробництво, для якого готуються кваліфіковані фахівці, по-третє – держава, яка виступає як гарант освітнього процесу [2]. Постає питання: яким чином кожний з перерахованих замовників може оцінити якість наданих закладом вищої освіти послуг? На наш погляд, необхідно розкрити суть деяких базових понять, таких, наприклад, як якість вищої освіти, якість підготовки фахівця, система якості, підходи до оцінки якості роботи вищого навчального закладу.

До оцінки якості роботи закладів вищої освіти у світовій практиці застосовуються різноманітні підходи: репутаційний (використання експертного механізму для оцінки рівня професійних освітніх програм та навчальних закладів в цілому), результативний (вимірювання кількісних показників діяльності вищого навчального закладу) та загальний (базується на принципах Total Quality Management і вимог до систем менеджменту якості International Organization for Standardization) [4]. Сьогодні українські ВНЗ створюють системи якості, використовуючи загальний підхід.

За результатами теоретичного аналізу наукових джерел нами виявлено, що існують різноманітні тлумачення суті поняття «якість підготовки фахівця» та «якість фахівця», однак всі вони мають за основу «якість» як економічну категорію. Так, під якістю фахівця розуміють сукупність його властивостей, які дозволяють кваліфіковано і своєчасно виконувати професійну роботу у відповідності з паспортом спеціальності, займати активну громадянську позицію, постійно підвищувати свою кваліфікацію, а при необхідності своєчасно змінювати професію [5, с. 58]. У своєму дослідженні П.І. Канівець розглядає якість фахівця як об'єктивно існуючу сукупність властивостей і характеристик (знання, уміння, навички, особистісні якості, здібності, комунікативні та інші якості), яка визначає його як фахівця певної професії та спеціальності і відрізняє його від інших спеціалістів. Якість підготовки фахівця, на думку дослідника, це сукупність суттєвих властивостей та характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення освітньої діяльності і повинен відповідати вимогам споживачів [1]. Під якістю підготовки фахівця ми розуміємо сукупність властивостей, якостей, здібностей та здатностей, характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення ним навчальної діяльності у закладі вищої освіти і повинен відповідати вимогам споживачів (суспільства, ринка праці, роботодавців, самої особистості).

Серед проблем системи підготовки фахівців називають наступні:

- проблема невідповідності структури знань, умінь у молодих фахівців виробничим вимогам унаслідок розриву раніше існуючих системних зв'язків між виробництвом, наукою і освітою;

- проблема оцінки рівня конкурентоспроможності підготовки фахівців і виявлення чинників його підвищення;

- проблема невідповідності кваліфікаційної характеристики фахівця вимогам ринку професійної праці, роботодавців;

- проблема неадекватності змісту навчального плану і робочих програм необхідним компетенціям, відповідно до потреб розвитку ринку праці;

- проблема розвитку системи моніторингу і контролю якості підготовки фахівців, що включає: а) систему внутрішньої оцінки якості підготовки, а саме, методи оцінки при вхідному, поточному і підсумковому контролях якості підготовки фахівців; б) систему зовнішньої оцінки якості підготовки фахівців [1, с. 52].

На наш погляд, цей перелік проблем слід доповнити наступним: проблема створення системи управління якістю підготовки у ВНЗ, оскільки невелика кількість українських університетів упроваджує системи управління якістю та отримує міжнародні сертифікати.

Для оцінювання якості підготовки фахівця О.М. Мелешко запропонувала наступну схему формування показників якості підготовки фахівця: рівень фундаментальної теоретичної підготовки (знання природничо-наукових дисциплін, знання гуманітарних і соціальних наук, знання загально-професійних дисциплін, знання спецкурсів, рівень системності підготовки); рівень професійної компетентності (технологічна та інформаційна

компетентність, базові навички фахівця, уміння обґрунтовувати і обирати найкраще рішення); особистісні якості фахівця (розумові навички, навички міжособистісної комунікації, особистісні якості) [3].

Також важливим кроком є створення вищим навчальним закладом власної системи, яка б дала можливість оцінити якість підготовки випускників. Для цього необхідно використати комплекс показників, завдяки яким можна об'єктивно оцінити майбутнього фахівця, його здатність виконувати майбутню професійну діяльність. Така система якості повинна бути основана на устояних традиціях, результатах наукових досліджень і сучасного досвіду [2, с. 22].

На нашу думку, побудова моделі професійної діяльності фахівця, а також моделі освітньої та професійної підготовки створюють можливість вибрати певну сукупність показників, які нададуть інформацію про рівень підготовки і готовності фахівця до професійної діяльності. Так, для оцінювання якості підготовки фахівця у ВНЗ пропонується використовувати комплексний показник, що містить в собі індивідуальні показники, які й характеризують ці властивості. У дослідженні російських науковців було обрано вісім таких індивідуальних показників якості фахівця: рівень професійних знань; рівень практичного застосування професійних знань; рівень творчих навичок (участь у науково-дослідницькій роботі, доповіді, статті, використання результатів науково-дослідницької роботи у курсових, дипломних роботах); рівень загальнопрофесійних знань (середня оцінка з загальнопрофесійних дисциплін); рівень загальних математичних і природничо-наукових, загальних гуманітарних й соціально-економічних знань (середня оцінка з загальних математичних і природничо-наукових, загальних гуманітарних і соціально-економічних дисциплін); рівень виконавської дисципліни (своєчасне виконання курсових, дипломних проектів, своєчасне отримання заліків оцінює куратор академічної групи); рівень загальної активності і підприємництва (участь в суспільній праці і праці з сумісництвом оцінює куратор групи); рівень культурного, етичного і морального виховання оцінює куратор групи [5, с. 59-60].

Однак, на нашу думку, деякі з вказаних показників можуть бути недостатньо об'єктивними, оскільки самі залежать від багатьох чинників. Для більшій об'єктивності оцінювання якості підготовки фахівців у ВНЗ необхідно враховувати самооцінні судження випускників, які нададуть додаткову інформацію про їх готовність здійснювати професійну діяльність, про рівень сформованості тих чи інших якостей та властивостей та ін. Повноцінна освіта – це необхідна умова досягнення молоддю бажаного соціального статусу. Тому перед дослідниками актуальним залишається питання встановлення залежності між соціальною та професійною орієнтаціями. Також, на наш погляд, показники для оцінювання якості підготовки фахівця повинні бути або уніфіковані для всіх спеціальностей вищого навчального закладу, або сформовані для кожної спеціальності окремо, враховуючи її специфіку.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, питання оцінювання якості підготовки фахівця, вибір показників, побудова системи оцінювання вищим навчальним закладом залишаються сьогодні недостатньо дослідженими. Результати теоретичного аналізу науково-педагогічних

досліджень дають можливість говорити про існування різноманітних моделей оцінювання якості вищої освіти: оцінювання власної діяльності самим навчальним закладом; зовнішня оцінка; поєднання обох варіантів, або так звана «американська модель». Однак, сьогодні кожний вищий навчальний заклад має створювати власну систему якості.

Бібліографічні посилання:

1. Канивець П.И. Модели и методы оценки качества подготовки и повышения конкурентоспособности специалистов: дис. канд. економ. наук / П.И. Канивець. – Новочеркасск, 2004. – 230 с.
2. Логачев В. Система качества для образовательных услуг / В. Логачев // Высшее образование в России. – 2001. – № 1. – С. 20-24.
3. Мелешко Е.Н. Методы и модели управления качеством подготовки специалистов с высшим образованием в регионе: дис. канд. економ. наук / Е.Н. Мелешко. – Ростов-на-Дону, 2000. – 249 с.
4. Похолков Ю. Обеспечение и оценка качества высшего образования / Ю. Похолков // Высшее образование в России. – 2004. – № 2. – С. 12-27.
5. Суслов А.Г. Система оценки качества подготовки специалиста / А. Г. Суслов // Качество. Инновации. Образование. – 2005. – № 3. – С. 58-61.

С.В. Мельник

(Державна установа «Науково-дослідний інститут соціально-трудоуведень відносин» Міністерства соціальної політики України)

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Систему вищої освіти України характеризує відірваність обсягів та якості підготовки фахівців від потреб ринку праці та вимог роботодавців.

"Підготовка заради підготовки" сформувалася, у свою чергу, за таких обставин:

- перетворення навчальних закладів (перш за все, багатьох ВНЗів) на фінансово-корпоративні утворення, які у кризові 90-і роки минулого століття, дозволили першим "вижити". Після цього мало хто з ректорів ВНЗів перебудував внутрішній менеджмент та переорієнтувався на здорову конкуренцію, якісні параметри освітніх послуг та потреби ринку праці;

- у країні через структурну кризу, згорання машинобудування, ВПК, банкрутство багатьох підприємств легкої та інших видів переробної промисловості було зруйновано ефективну систему базових (для навчальних закладів) підприємств та коопераційних зв'язків. Їх втрата за всією "освіта-виробництво" призвела до погіршення якості підготовки та перепідготовки кадрів, у першу чергу, стосовно надання та закріплення на практиці професійних знань, умінь та навичок;

- Україна не змогла навіть започаткувати реформування наукової сфери. Відірваність науки та освіти одна від одної, зокрема, та від реальних потреб